

Η ΘΡΑΚΟΧΕΡΣΟΝΗΣΙΑ ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΗ ΚΑΛΛΙΟΥΠΟΛΕΩΣ ΚΑΙ ΜΑΔΥΤΟΥ

Γράφει ο Θεολόγος-Εκκλησιαστικός Ιστορικός-Νομικός
κ. Ιωάννης Ελ. Σιδηράς

Η πάγκαλος και θεοτίμητος Επισκοπική Νύμφη του Ελλησπόντου

**Γενέτειρα Γη Φιλόμουσων και φιλοπρόοδων Λογάδων και
Εκκλησιαστικών Ανδρών του Ρωμαϊκού Γένους**

**Το «περικαλλέστατον κόσμημα» στην ακρώρεια της ευλογημένης
Θρακώας γης**

Μόνον ως «περικαλλέστατον κόσμημα» στην ακρώρεια της ευλογημένης Θρακώας γης και «πεποικιλμένον περιδέραιον» της Μητρός Αγίας Μεγάλης του Χριστού Κωνσταντινουπολίτιδος Εκκλησίας θα μπορούσε να χαρακτηριστεί η Ιερά Μητρόπολη Καλλιουπόλεως και Μαδύτου, η οποία δεσπάζει –και όχι δέσποζε– στη θρακώα χερσόνησο, καθώς ανά τους αιώνες δέχεται τη ζωογόνο αύρα του μυστηριακού Ελλησπόντου.

Η Θρακοχερσονήσια Μητρόπολη Καλλιουπόλεως και Μαδύτου δεν ετάφη κάτω από την ιστορική ταφόπλακα αλλά καθώς έχει «ποιμένα και προσάτη άλκιμο και θεοσεβή», συνεχίζει αδιαλείπτως να ζει στις «άσβεστες συνειδήσεις» των επιγενομένων βλαστών που είδαν το φως της ημέρας μακράν της πατρώας γης ως απόγονοι των πονεμένων προσφύγων προγόνων τους. Και κάθε φορά που ο νέος Μητροπολίτης Καλλιουπόλεως και Μαδύτου μνημονεύει κατά την ευχαριστιακή σύναξη των ζώντων και κεκοιμημένων απανταχού της γης γόνων της ευάνδρου εκκλησιαστικής επαρχίας του, τότε οντολογικά συγκροτείται «μία ποιμήνη με έναν ποιμένα» καθώς καταλύονται τα νομοτελειακά δεσμά και όρια της κτιστής χωροχρονικής πραγματικότητας. Ζώντες και κεκοιμημένοι με αναφορά προς τον Επίσκοπο και Μητροπολίτη τους δορυφορούνται νοερώς ως μέλη οργανικά συνενωμένα στο «ευχαριστιακό σώμα» της τοπικής Εκκλησίας της Καλλιουπόλεως και της Μαδύτου, οπότε οι όροι του ιστορικού γίνεσθαι αίρονται στην επέκεινα αυτού αλήθεια και ζωή της κατά Θεόν πραγματικότητας.

Ο πολὺς περί την τοπογραφία, γεωγραφία και ιστοριογραφία της «κατ' ανατολάς Ρωμισσύνης», Ακύλας Μήλλας στο πολύμοχθο και μνημειώδες πόνημά του, υπό τον τίτλο: «Προποντίδα, μια θάλασσα της Ρωμισσύνης», γράφει: «η χερσόνησος της Καλλιπόλεως, έχοντας τη ρίζα της στη νοτιοανατολική εσχατιά της Θράκης και για το λόγο αυτό αποκαλούμενη από τους αρχαίους «Θρακία χερσόνησος» ή απλώς «χερρόνησος», κατά

περιγραφή του Στράβωνος «...τρεις ποιεί θάλασσες, την Προποντίδα εκ βορρά, Ελλησποντον εξ αριστερών και Μέλανα κόλπον εκ νότου. Στο πλέον στενό της σημείο, που δεν ξεπερνά τα τρία χιλιόμετρα, σχηματίζει τον ισθμό του Πλαγιαρίου ή τουρκικά Bolayır, θέση σημαντική από στρατηγικής απόψεως που οχύρωνε εγκάρσια Μακρόν τείχος, κτισμένο σε χρόνους βυζαντινούς». Θα μπορούσε μάλιστα να χαρακτηριστεί η ανοικοδόμηση της Καλλιπόλεως ως «παρεμβολή Θεού» ανάμεσα στη Θρακώα γη και τη θάλασσα καθώς δεσπόζει στα παράλια της Προποντίδος και στη βορειοδυτική πλευρά του πορθμού του Ελλησπόντου, κτισμένη σε μια μικρή προεξοχή γης, ανάμεσα σε δύο λιμένες αβαθείς.

Δύο είναι οι επικρατέστερες εκδοχές περί την ονομασία της Καλλιπόλεως, η οποία παλαιότερα ονομαζόταν Κριθωτή. Όπως γράφει ο ιστορικός και καθηγητής της κατά Χάλκην Ιεράς Θεολογικής Σχολής Βασίλειος Σταυρίδης: α) Η ονομασία προέρχεται από την ωραία θάλασσα και τις πολυποίκιλες καλλονές του τόπου. β) Από τον φερόμενο ως θεμελιωτή της, στρατηγό των Αθηνών Καλλία, εξ ου και «Καλλίου πόλις», Καλλιούπολις, Καλλίπολις. Είναι δε χαρακτηριστικό ότι και το πάνσεπτο Οικουμενικό Πατριαρχείο αυτή την ονομασία χρησιμοποιεί για την Επισκοπή και αργότερα Μητρόπολη της περιοχής, ήτοι «Ιερά Μητρόπολις Καλλιουπόλεως και Μαδύτου».

Η Καλλιούπολη στην ιστορική διαχρονία της

Η Καλλιούπολη στην ιστορική διαχρονία της δέχθηκε πολλούς επικυρίαρχους μνηστήρες, οι οποίοι σφράγισαν το διάβα της μέσα στους αιώνες. Αρχικά στη θρακική χερσόνησο κατοικούσαν οι Δολόγκοι, φύλο θρακικό, και έπειτα αναλαμβάνουν την ηγεμονία της περιοχής κατά αλληλοδιαδοχή διάφοροι επιφανείς Αθηναίοι άνδρες, όπως ο Μιλτιάδης, ο Στησαγόρας κ.ά. Οι Πέρσες κατακτούν τη Θρακώα Χερσόνησο και αργότερα εκδιώκονται από τον Αθηναίο Κίμωννα, ο οποίος εγκαθιστά στην όλη περιοχή κληρούχους Αθηναίους αποίκους. Ο Βασίλειος Σταυρίδης, επικαλούμενος τις μαρτυρίες της σχετικής ιστορικής έρευνας αναφέρει ότι η Καλλίπολις εμφανίζεται στην ιστορία κατά την εποχή της δυναστείας των Μακεδόνων Βασιλέων, περί τον Ε' π.Χ. αιώνα, και ο ανακαινιστής ή ιδρυτής αυτής θεωρείται ο Βασιλεύς της Μακεδονίας Φίλιππος.

Οι Ρωμαίοι κατακτητές συνέβαλαν στη σταδιακή ενίσχυση της γεωστρατηγικής σημασίας της Καλλιπόλεως η οποία εξελίχθηκε και σε σημαντικό εμπορικό κέντρο, ενώ οι βυζαντινοί και κυρίως ο αυτοκράτορας Ιουστινιανός ο Μέγας, κατά τον Στ' μ.Χ. αιώνα, την κατέστησε «πολιτεία περιτειχισμένη». Γι' αυτό ο Ακύλας Μήλλας γράφει σχετικά: «Κτισμένη σε θέση επίκαιρη της χερσονήσου και του Ελλησπόντου, επίνειο όχι μόνο των θρακικών χωριών, αλλά και των μεσογείων κωμοπόλεων, και

ταυτόχρονα αγορά της άφθονης αλιείας του περάσματος και των πλούσιων προϊόντων της απέναντι ευλογημένης ασιατικής γης, ήταν επόμενο να εξελιχθεί, από τα χρόνια ήδη της βυζαντινής αυτοκρατορίας, σε αξιόλογο σταθμό εμπορίου αλλά παράλληλα και σε κέντρο πολεμικών επιχειρήσεων».

Ο Φρειδερίκος Βαρβαρόσσα, κατά το έτος 1190, διήλθε με τις ορδές των σταυροφόρων από την περιοχή της Καλλιπόλεως, η οποία το 1204/1205 κατελήφθη από τους Βενετούς και τελικώς απελευθερώθη από τον αυτοκράτορα της Νίκαιας Ιωάννη Βατάτζη κατά το έτος 1234. Η πλέον αιματοβαμμένη σελίδα της ιστορίας της Καλλιπόλεως σχετίζεται με τους μισθοφόρους Καταλανούς οι οποίοι το 1305 κατέλαβαν την Πόλη και εκδικούμενοι τον θάνατο του αρχηγού τους Ρογήρου κατέσφαξαν όλο τον πληθυσμό, άνδρες, γυναίκες και αυτά ακόμη τα νήπια. Κατά δε το έτος 1307 εγκατέλειψαν την Πόλη κατεδαφίζοντας τα πολύφημα τείχη της.

Είναι γεγονός ότι η Καλλίπολις υπήρξε η πρώτη ευρωπαϊκή πόλη την οποία κατέκτησαν οι οθωμανοί (1357) και την ονόμασαν Gelibolu. Ο πρώτος οθωμανός κατακτητής αυτής υπήρξε ο Σουλεϊμάν, υιός του Σουλτάνου Ορχάν, και στη συνέχεια οι οθωμανοί έχοντας ως ορμητήριο τα καστρότειχά της κατέκτησαν και την Αδριανούπολη. Κατά το έτος 1416 έλαβε χώρα στη θάλασσά της και η ναυμαχία μεταξύ Βενετών και οθωμανών, με νικητές τους πρώτους. Κατά την περίοδο της οθωμανοκρατίας, όπως γράφει σχετικά ο Ακύλας Μήλλας, η Καλλίπολις αποτελούσε «...λιμάνι μιας εύφορης χώρας όπου καλλιεργούσαν το βαμβάκι, το λινό, το σταφύλι και άκμαζε η κτηνοτροφία, στο πέρασμα των αγελαίων ιχθύων και παζάρι μοναδικό μεταξύ Ασίας και Ευρώπης, συνέχιζε να ευημερεί και στα χρόνια της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας».

Κατά τον κριμαϊκό πόλεμο (1840) οι στρατιωτικές δυνάμεις των Άγγλων και των Γάλλων στρατοπέδευαν στη γύρω περιοχή και το έτος 1915 στη χερσόνησο της Καλλιπόλεως πραγματοποιήθηκε η αποτυχημένη επίθεση των αγγλικών δυνάμεων, με τη συμμετοχή στρατευμάτων από την Αυστραλία και τη Νέα Ζηλανδία, εναντίον των οθωμανών. Δυνάμει της Συνθήκης των Σεβρών και κατόπιν συμφωνίας των Μεγάλων Δυνάμεων ολόκληρη η Ανατολική Θράκη και φυσικά η Καλλίπολη ευρέθη υπό τη διοίκηση του Ελληνικού Στρατού (1920-1922), οπότε μετά τη Μικρασιατική καταστροφή και την Αναγκαστική Ανταλλαγή των πληθυσμών (1923) δυνάμει της Συνθήκης της Λωζάνης και ακόμη νωρίτερα, τον Νοέμβριο του 1922, οι κάτοικοι της επαρχίας Καλλιουπόλεως και Μαδύτου εγκατέλειψαν την πατρώα γη και ως πρόσφυγες ανέστιοι εγκατεστάθησαν στη Νέα Καλλίπολη (Θεσσαλονίκη) και σε άλλους ομώνυμους οικισμούς και συνοικίες στα Γιαννιτσά και τον Πειραιά.

Κατά την περίοδο της οθωμανοκρατίας ανηγέρθησαν Τεμένη, σχολεία, κρατικά κτίρια για τη στέγαση των δημοσίων υπηρεσιών των οθωμανών,

καθώς και πλείστα όσα ευαγή και φιλανθρωπικά ιδρύματα. Η Καλλίπολη (Gelibolu) αποτελούσε «Μουτεσεραφλίκιον», ήτοι έδρα διοικήσεως, και σύμφωνα με τον καθηγητή Βασίλειο Σταυρίδη κατά το έτος 1897 κατοικούσαν σ' αυτήν περί τους 14.000 κατοίκους, ενώ το έτος 1905 ο πληθυσμός αυτής ανήρχετο στις 25.000 ανθρώπους, που ήταν Τούρκοι, Έλληνες, Αρμένιοι, Εβραίοι. Ο δε Ακύλας Μήλλας αναφέρει ότι κατά το έτος 1912 στην Καλλίπολη κατοικούσαν περί τους 12.000 κατοίκους εκ των οποίων το ένα τρίτο περίπου ήταν Έλληνες. Είναι ιστορικά καταγεγραμμένο επίσης ότι η περιοχή επλήγη και υπό ισχυρών σεισμών το 1921 και το 1928.

Η Θρακοχερσονήσια Μάδυτος

Άξιο μνείας είναι να αναφέρουμε ότι και η αρχαία πόλη της Μαδύτου υπήρξε και παραμένει τμήμα της εκκλησιαστικής δικαιοδοσίας της Θρακοχερσονήσιας Μητροπόλεως Καλλιουπόλεως, όπως ακριβώς μέσα στο διάβα του χρόνου είναι γνωστή η «Ιερά Μητρόπολις Καλλιουπόλεως και Μαδύτου».

Η Θρακοχερσονήσια Μάδυτος (τουρκιστί Ετζέ Αμπάτ), ευρισκόμενη στην Ανατολική παραλία της θρακικής χερσονήσου, επί του Ελλησπόντου, υπήρξε η κυριότερη πόλη, μετά την Καλλίπολη, εντός των ορίων της εκκλησιαστικής επαρχίας της ομωνύμου Μητροπόλεως και δευτέρα κατά καιρούς έδρα του εκάστοτε Μητροπολίτου. Έκειτο δε περίπου 2 μίλια νοτιοδυτικά της Σηστού κατέναντι της Αβύδου. Υπήρξε αποικία των Λεσβίων και η αρχαία πόλη, η οποία απεκαλείτο από τον Πτολεμαίο «Μάδις», ευρίσκετο σε διαφορετική τοποθεσία από αυτή της σημερινής ομωνύμου πόλεως. Ο Ακύλας Μήλλας γράφει χαρακτηριστικά: «Στα πρώτα χρόνια των Γραικορωμαίων η Μάδυτος ήταν η σημαντικότερη πόλη του Ελλησπόντου και συγκέντρωνε στο λιμάνι της όλο το εμπόριο της θρακικής χερσονήσου. Αυτά μέχρι τον 10^ο αιώνα, όταν τα σκήπτρα πέρασαν στην Καλλίπολη, που έκτοτε την επεσκίασε εντελώς. Κατά τον 11^ο αιώνα αποτελούσε ιδιαίτερο "βασιλικάτο", που είχε δωρηθεί στον Μιχαήλ Ψελλό από τον Κωνσταντίνο τον Μονομάχο».

Στα τέλη του 19^{ου} αιώνα οι Ελληνορθόδοξοι της περιοχής ανήρχοντο σε 7.000, ενώ μετά τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο και παρά τα δεινά αυτού εξακολουθούσαν να την κατοικούν περί τους 2.500 Έλληνες, οι οποίοι ασχολούνταν κυρίως με τη γεωργία, την αμπελουργία και παράλληλα με το ψάρεμα και την αγγειοπλαστική. Ο δε Ακύλας Μήλλας μέσα σε τρεις αράδες σκιαγραφεί γλαφυρά όλη τη Μάδυτο ως εξής: «Η οθωμανική Maydos –το Eceabat σήμερα των Νεοτούρκων, με το ατελείωτο πάνε κι έλα των araba Varuru από τ' απέναντι Canakkale και την εντυπωσιακή θέα προς το κάστρο, Kilitbahir...», αποτελεί μέχρι και σήμερα το δεύτερο από Θεού «εμφυτευμένο εκκλησιαστικό περιδέραιο» της ομωνύμου αυτής απορφανεμένης Μητροπόλεως του Οικουμενικού Πατριαρχείου.

Διοικητική οργάνωση και πληθυσμιακή σύνθεση της περιοχής

Η ιστορική ιχνηλασία περί της «Θρακοχερσονήσιας Ιεράς Μητροπόλεως Καλλιουπόλεως και Μαδύτου» είναι άμεσα συνδεδεμένη με τη σπορά του ευαγγελικού λόγου και τη διάδοση της χριστιανικής πίστεως στο «πάγκαλον άκρον» της θρακώας γης. Το γεγονός δε ότι η διάδοση του χριστιανισμού στη θρακική χερσόνησο συνετελέσθη πολύ νωρίς, όπως αναφέρει ο Μητροπολίτης Σαρδέων Γερμανός, είχε ως αποτέλεσμα την ίδρυση της Επισκοπής Καλλιουπόλεως μεταξύ του Δ' και Στ' αιώνας υπό την εκκλησιαστική δικαιοδοσία της Μητροπόλεως Ηρακλείας. Σύμφωνα με τις λεγόμενες «Εκθέσεις» των υπό το Οικουμενικό Πατριαρχείο Μητροπόλεων, οι οποίες ανάγονται επί της εποχής των αυτοκρατόρων του Βυζαντίου, Ανδρονίκου Β' του Παλαιολόγου (1282-1328) και Ανδρονίκου Γ' του Παλαιολόγου (1328-1341) η Καλλίπολις αναφέρεται ως κατέχουσα θέση Μητροπόλεως από τα τέλη του Στ' αιώνας, που όμως εξέλιπε προ της αλώσεως (1453 μ.Χ.). Κατά την περίοδο της οθωμανοκρατίας η Καλλίπολις συνενώθηκε με τη Μητρόπολη Ηρακλείας και ανυψώθηκε σε Επισκοπή, στην οποία συνενώθηκε και η Μάδυτος, που αρχικώς υπήγετο ως Επισκοπή ήδη από του Ι' αιώνας στη Μητρόπολη Ηρακλείας και κατά τους ΙΑ' και ΙΒ' αιώνας ανυψώθηκε και εκείνη σε Μητρόπολη, που όμως εξέλιπε προ της αλώσεως. Μετά την άλωση, η Μάδυτος και η Καλλίπολις συνενωμένες εκκλησιαστικώς αποτελούσαν την υπό τη δικαιοδοσία της Μητροπόλεως Ηρακλείας Επισκοπή «Καλλιουπόλεως και Μαδύτου», η οποία κατά το έτος 1901, και επί της δευτέρας ευκλεούς πατριαρχείας Ιωακείμ Γ' του Μεγαλοπρεπούς (1901-1912), ανυψώθηκε σε Μητρόπολη καταλαμβάνουσα την 80^η θέση στο Συνταγμάτιο του Οικουμενικού Θρόνου, ενώ ο εκάστοτε Μητροπολίτης αυτής εφημιζετο όπως συμβαίνει και μέχρι σήμερα ως «Υπέρτιμος και Έξαρχος Θρακικής Χερσονήσου».

Κατά την περίοδο της οθωμανοκρατίας η Καλλίπολις αποτελούσε «Μουτεσεραφλίκιον», έδρας διοικήσεως, και μέχρι το 1912 την κατοικούσαν περί τις 15.000 κάτοικοι εκ των οποίων το 1/3 ήταν Έλληνες.

Ο Στ. Β. Ψάλτης στο μνημειώδες ιστορικό πόνημά του: «Η Θράκη και η δύναμις του εν Αυτή Ελληνικού Στοιχείου» (1919), επικαλούμενος τον πατριαρχικό κώδικα του 1859 αναφέρει ότι η Εκκλησιαστική Επαρχία Καλλιουπόλεως, εξαιρούμενης της κώμης Εξαμιλίου που υπήγετο στη Μητρόπολη Ηρακλείας, περιελάμβανε δέκα πόλεις και χωριά με στέφανα (οικογένειες) 2.877 και 14.385 κατοίκους. Ο πληθυσμός αυτός ανήλθε κατά την Επετηρίδα του θρακικού φιλεκπαιδευτικού Συλλόγου (1873) σε 15.500, ήτοι: 1) Καλλίπολις 4.000 κάτοικοι με 1 ελληνικό σχολείο, 2 Δημοτικά και 1 Παρθεναγωγείο, 2) Μάδυτος, 2.500 κάτοικοι με 1 ελληνικό σχολείο και 1 Δημοτικό, 3) Πλαγιάρι με 1 Δημ. Σχολείο, 4) Γενίκιοϊ με 1 Δημ. Σχολείο, 5) Αγγελοχώρι με 1 Δημ. Σχολείο, 6) Περγάζι με 1 Δημ. Σχολείο, 7) Ταϊφέρι

με 1 Δημ. Σχολείο, 8) Μπαγίρι με 1 Δημ. Σχολείο, 9) Γαλατά με 1 Δημ. Σχολείο. Οι κάτοικοι, εκτός της Καλλιπόλεως και Μαδύτου, στα υπόλοιπα χωριά ανέρχονταν σε 9.000. Τα σχολεία ήταν συνολικώς 13 με 920 μαθητές και 17 διδάσκοντες. Τα ίδια στοιχεία επαναλαμβάνει και ο Synvet, ενώ ο Χασιώτης (1881) παρουσιάζει ανακριβώς αυξημένο τον αριθμό των κατοίκων (18.250) και των χωριών (12). Κατά δε το έτος 1885 ο Επίσκοπος Καλλιουπόλεως Αβέρκιος δημοσιεύει στην «Ανατολική Επιθεώρηση Αθηνών» (φύλλο 5^{ης} Νοεμβρίου) λεπτομερή έκθεση στατιστικών δεδομένων σύμφωνα με την οποία στην Εκκλησιαστική Επαρχία Καλλιπόλεως υπήρχαν 11 χωριά (πόλεις-κοινότητες), με 23.890 κατοίκους, 17 σχολεία, 2.289 μαθητές και 24 διδάσκοντες.

Από τα πλέον αξιόπιστα στατιστικά στοιχεία είναι του Ευ. Ι. Δράκου, τα οποία δημοσίευσε στο πόνημά του: «Τα Θρακικά» (1892), όπου αναφέρει ότι ο πληθυσμός της Εκκλησιαστικής Επαρχίας Καλλιουπόλεως ανερχόταν στους 22.960 κατοίκους (4.952 οικογένειες) και λειτουργούσαν 16 σχολεία με 2.193 μαθητές και 25 διδασκάλους. Ο Ευ. Δράκος, επικαλούμενος τα στατιστικά στοιχεία του Επισκόπου Καλλιουπόλεως Αβερκίου, αναφέρει ότι στην Καλλίπολη κατοικούσαν το 1885 περί τους 5.000, στο Πλαγιάρι 1.600, στο Γενίκιοϊ 2.000, στο Αγγελοχώριον 2.500, στο Περγάζ 1.350, στο Τραϊφίριον 1.900, στο Μπαϊριον (Παϊρι) 1.300, στη Γαλατάρια (Γαλατάς) 1.200, στο Καβακλή 140, στην Κριθιά (Κριθέα) 1.700 και στη Μάδυτο 5.200. Σύνολο κατοίκων 23.890, μαθητές 2.109, μαθήτριες 205, διδάσκαλοι 21 και διδασκάλισες 4.

Στις δύο μεγάλες πόλεις της συγκεκριμένης Εκκλησιαστικής Επαρχίας, την Καλλίπολη και τη Μάδυτο, καθώς ιχνηλατούμε τα περασμένα μεγαλεία τους, αναγιγνώσκουμε τα παρακάτω στατιστικά στοιχεία:

Α'. Στην Καλλίπολη, το 1873 κατοικούσαν 4.000 κάτοικοι και λειτουργούσαν 1 ελληνική σχολή, 2 Δημοτικά, 1 Παρθεναγωγείο με 520 μαθητές και 7 διδάσκοντες. Το 1885 κατοικούσαν 5.000 κάτοικοι και λειτουργούσαν 1 ελληνική σχολή, 2 Δημοτικά, 1 Παρθεναγωγείο με 440 μαθητές και 8 διδάσκοντες. Το 1892 κατοικούσαν 700 οικογένειες και λειτουργούσαν 1 ελληνική σχολή, 1 Δημοτικό, 1 Παρθεναγωγείο και 1 ενοριακή σχολή με 503 μαθητές και 7 διδάσκοντες. Στην Καλλίπολη επίσης λειτουργούσαν 4 Εκκλησίες: Του Αγίου Γεωργίου, Μητροπολιτικός, του Αγίου Νικολάου, ο οποίος φημιζόταν για το περικαλλέστατο τέμπλο του, του Αγίου Δημητρίου και της Κοιμήσεως της Θεοτόκου.

Β'. Στη Μάδυτο, κατά το έτος 1873 κατοικούσαν 2.500 κάτοικοι και λειτουργούσαν 1 ελληνικό σχολείο και 1 Δημοτικό με 100 μαθητές και 3 διδάσκοντες. Το έτος 1885 κατοικούσαν 5.200 κάτοικοι και λειτουργούσαν 1 ελληνικό σχολείο, 1 Δημοτικό, 1 Παρθεναγωγείο και 1 Νηπιαγωγείο με 884 μαθητές και 11 διδάσκοντες. Το έτος 1893 κατοικούσαν 1.200

οικογένειες και λειτουργούσαν 1 Αστικό Σχολείο, 1 Παρθεναγωγείο, 1 Νηπιαγωγείο, 1 Νηπιαγωγείο με 409 μαθητές και 9 διδάσκοντες.

Ιδιαίτερα αξιόπιστα και τεκμηριωμένα είναι τα στατιστικά στοιχεία που δημοσιεύονται στους δύο από τους τρεις τόμους των «Εθνικών Φιλανθρωπικών Καταστημάτων», ήτοι των ετών 1905 και 1907. Στον τόμο του έτους 1905 αναφέρεται ότι τα κατά βαθμίδα εκπαιδευτήρια σε όλη την επαρχία ήταν: 2 Αστικές, 9 Δημοτικά, 1 Γραμματοδιδασκαλείο, 2 Παρθεναγωγεία, 5 Νηπιαγωγεία, με συνολικά 2.350 μαθητές και 36 διδάσκοντες. Στον τόμο του έτους 1907 αναφέρεται ότι σε όλη την Εκκλησιαστική Επαρχία υπήρχαν 30 Εκκλησίες, 10 Αγιάσματα, 40 ιερείς, 15 σχολεία, 27 διδάσκαλοι, 7 διδασκάλισσες, 1.585 μαθητές, 600 μαθήτριες, σύνολο 2.185 εκπαιδευόμενοι.

Είναι γεγονός αδιαμφισβήτητο ότι τα εκπαιδευτικά ιδρύματα στην Καλλίπολη και τη Μαδύτο παρείχαν υψηλού επιπέδου ελληνορθόδοξη και εγκύκλια παιδεία. Ο ιστορικός Κωνσταντίνος Βακαλόπουλος αναφέρει ότι στα 1830 επαναλειτούργησε το ελληνικό σχολείο που είχε ιδρυθεί στις αρχές του 17^{ου} αιώνα με πρώτο δάσκαλο τον Αντώνιο Κάππα. Με λεπτομέρεια προσδιορίζει ότι τα τρία παρθεναγωγεία της Καλλιουπόλεως λειτουργούσαν, το μιν ένα στο Μπαλούκ-Παζάρ, ενώ τα άλλα δύο στον Επάνω Μαχαλά. Στην πόλη της Μαδύτου επίσης λειτουργούσαν το οκτατάξιο Αρρένων, το εξατάξιο Παρθεναγωγείο και το τριτάξιο Παρθεναγωγείο, που ήταν γνωστά ως «Γαϊτανάκεια Εκπαιδευτήρια» επειδή είχαν ανεγερθεί από τον μεγάλο φιλογενή ευεργέτη αυτής Χατζή Στεφανή Γαϊτανάκη, ο οποίος είχε κληροδοτήσει στην πατρίδα του μεγάλη βιβλιοθήκη με περίπου 5.000 τόμους. Τα Γαϊτανάκεια Εκπαιδευτήρια και η βιβλιοθήκη τους καταστράφηκαν κατά τον βομβαρδισμό της Μαδύτου το 1915. Πολύτιμη μάλιστα συμβολή στην εκπαιδευτική ανάπτυξη της Μαδύτου είχαν ο Φιλεκπαιδευτικός Σύλλογος «Ελλήσποντος» (1880), ο οποίος χορηγούσε δωρεάν βιβλία στους απόρους μαθητές, η «Αδελφότης Μαδυτίων Παντοπώλων», καθώς και οι Μαδύτιοι ευεργέτες Μητροπολίτης Αμασείας Άνθιμος Αλεξούδης, Ιωάννης Λυκίδης και Νικ. Χριστοφορίδης. Να σημειώσουμε εν προκειμένω ότι ο Φιλεκπαιδευτικός Σύλλογος «Ελλήσποντος» έλαβε την ονομασία αυτή το 1880, ενώ η αρχική του ονομασία ήταν: «Φιλολογικός Σύλλογος ο Ελλήσποντος» (1875).

Ο Κωνσταντίνος Βακαλόπουλος αναφέρει συγκεντρωτικά ότι το 1914 διαβιούσαν στη χερσόνησο της Καλλίπολης περίπου 27.000 Έλληνες, 15.000 Τούρκοι και 1.000 Αρμένιοι. Η πόλη της Καλλιπόλεως υπήρξε έδρα του ομώνυμου Σαντζακίου, το οποίο περιελάμβανε τους Καζάδες Καλλιπόλεως, Μαδύτου, Κεσσάνης, Περιστάσεως και Μυριοφύτου. Ειδικότερα, η πόλη της Καλλιπόλεως είχε 14.000 κατοίκους (7.500 Τούρκοι, 3.500 Έλληνες, 2.000 Εβραίοι και 1.000 Αρμένιοι). Οι ελληνικές συνοικίες

της ήταν 4: του Μπαλούκ-Παζάρ, του Αγίου Γεωργίου, του Αγίου Νικολάου και του Αγίου Δημητρίου. Τόσο η δημογεροντία όσο και η σχολική εφορία εκλέγονταν έμμεσα από τον λαό, δηλαδή από τη γενική συνέλευση, η οποία απαρτιζόταν από 40 μέλη (10 μέλη από κάθε μία εκ των συνοικιών).

Πριν από τον πόλεμο του 1915 στα χωριά της Μητροπόλεως Καλλιουπόλεως και Μαδύτου κατοικούσαν: στο Μπαϊρίον 350 ελληνικές οικογένειες, στο Γαλατά 250 οικογένειες, στο Νεοχώρι (Γενίκιοϊ) 600, όπου υπήρχε και ο μεγαλοπρεπής ναός του Αγίου Γεωργίου και πολλά παρεκκλήσια, στο Καβακλή 50 οικογένειες, στο Πλαγιάρι 450 οικογένειες και 60 τούρκικες, όπου λειτουργούσε και ο μεγάλος ναός των Γενεθλίων της Θεοτόκου, στο Αγγελοχώρι 450, στο Περγάζι 200 και στο Ταϊφίρ 400 ελληνικές οικογένειες.

Οικονομία και εμπόριο σε Καλλίπολη και Μάδυτο

Όσον αφορά την οικονομία στην Καλλίπολη είναι γεγονός ότι κατά τον 19^ο και 20^ο αιώνα το εμπόριο στη θρακική χερσόνησο ήταν ανθηρό και βρισκόταν στα χέρια των Ελλήνων, οι οποίοι ήταν και κραταιοί βιομήχανοι. Στην Καλλίπολη λειτουργούσαν 2 ατμόμυλοι των Αδελφών Παντερμαλή και του Αθ. Κώστα με εξαγωγές στην Κωνσταντινούπολη και τον Πόντο. Μεγάλες ήταν οι εξαγωγές αραβοσίτου και καναρόσπορου, σιτηρών και κόκκων, βαμβακίου, σπορλαίου, κριθαριού, βρώμης, σίκαλης, καπνού, δερμάτων, μαλλιού, μεταξιού, κρασιού και σταφυλιών. Λειτουργούσε επίσης εργοστάσιο σαρδέλλας των αδελφών Καμαριανού, ενώ οι πολύφημοι έμποροι ήταν οι: αδελφοί Ιωάννης και Μηνάς Παντερμαλής, ο θείος τους Απ. Παντερμαλής, οι αδελφοί Αναγνώστου, ο Δημ. Κώνστας, ο Επ. Γκούμας, ο Νίκ. Κοζονόπουλος, ο Δημ. Δράκος, ο Γ. Χατζή Κωνσταντής, ο Αντώνιος Μεγάλος κ.ά.

Η δε πόλη της Μαδύτου ήταν επίσης εμπορικό κέντρο ολκής, επειδή ακριβώς η εξαγωγή βάμβακος ανερχόταν σε τεράστιες ποσότητες προς την Κωνσταντινούπολη, το Βουκουρέστι, το Γαλάτσι, τη Βραϊλα, τη Μασσαλία και εν γένει την Ελλάδα. Στη Μάδυτο υπήρχαν σε λειτουργία καπναποθήκες όπου γινόταν το πακετάρισμα καπνού, ενώ μεγάλες ήταν και οι εξαγωγές αλιευτικών προϊόντων. Εντός της πόλεως λειτουργούσαν 65 παντοπωλεία, 12 υποδηματοπωλεία, 15 καφενεία, 5 σιδηρουργεία, 20 αρτοποιεία, 3 αλευροβιομηχανίες, 2 ελαιοτριβεία. Άξιο μνείας είναι το γεγονός ότι οι κάτοικοι της Μαδύτου διέθεταν 17 μεγάλα ιστιοφόρα τα οποία ταξίδευαν στη Μεσόγειο, ενώ άλλα 30 είχαν ως εμπορικό προορισμό τους τα Δαρδανέλλια. Μετά δε τον ξεριζωμό και την εκκένωση της Ανατολικής Θράκης (1922-23), οι Μαδύτιοι εγκαταστάθηκαν στη Νέα Μάδυτο Χαλκιδικής, στη Θεσσαλονίκη, στα Γιαννιτσά.

Ο πολύς ιστορικός Βασίλειος Σταυρίδης, καθηγητής της Θεολογικής Σχολής της Χάλκης, αναφερόμενος στο σήμερα της Καλλιπόλεως γράφει: «στη σημερινή πόλη και στα περίχωρά της σώζονται διάφορα αρχαία μνημεία. Στο μέσο της πόλεως το φρούριο, από την εποχή των βυζαντινών. Ένας πύργος. Στην παραλιακή οδό ένας φάρος. Ένα παλαιό τέμενος και μερικοί τάφοι προσώπων, διοικητών και ποιητών, που συνδέονται με την πόλη. Το γαλλικό νεκροταφείο των πεσόντων κατά τον κριμαϊκό πόλεμο. Μερικά παλαιά τεμένη. Στις κορυφές των βουνών ερείπια από τη ρωμαϊκή περίοδο. Στον ευρύτερο χώρο της Καλλιπόλεως ή θρακικής χερσονήσου διασώζονται μνημεία, νεκροταφεία, μουσεία και άλλα από την εκστρατεία της Καλλιπόλεως (1915)».

Οι φιλόμουσοι και λόγιοι βλαστοί της Καλλιπόλης

Κατακλείοντας τη γραφή τούτη, η οποία ως «απάυγασμα και κατάθεση και δώρημα ψυχής» αποτυπώθηκε στο χαρτί για την αλησμόνητη και «αεί ζώσα» στην «ακοίμητη συνείδηση» ζώντων και κεκοιμημένων της «θρακοχερσονήσιας Μητροπόλεως Καλλιουπόλεως και Μαδύτου», άξια ιδιαίτερας μνείας είναι τα μεγάτιμα και φιλογενή πρόσωπα των λογίων και φιλόμουσων βλαστών της Καλλιπόλεως, που από τον 17^ο έως τον 20^ο αιώνα ήταν: 1) Μάξιμος Καλλιπολίτης, εκ Καλλιπόλεως (ΙΖ' αιώνας), 2) Χρυσόσκουλος Καλλιπολίτης, εκ Καλλιπόλεως, (ΙΗ' αιώνας), 3) Διονύσιος Καλλιπολίτης, εκ Καλλιπόλεως (ΙΗ' αιώνας), 4) Άνθιμος (Δημήτριος) Αλεξούδης, εκ Μαδύτου, Μητροπολίτης Αμασείας (1825-1907), 5) Χρυσόστομος Παπαδόπουλος, εκ Μαδύτου, Αρχιεπίσκοπος Αθηνών και Καθηγητής Παν/μίου (1868-1938), 6) Αθανάσιος Λάσκαρης, εκ Μαδύτου, Επίσκοπος Μυρέων και μετέπειτα Μητροπολίτης Αργολίδος (19^{ος} αιώνας), 7) Νικόλαος Ποριώτης, εκ Καλλιπόλεως (19^{ος} αιώνας), 8) Γεώργιος, Κων/νος και Νικόλαος Μακρίδης, εκ Καλλιπόλεως (19^{ος} αιώνας), 9) Κων/νος Ασημιάδης, εκ Καλλιπόλεως, Μητροπολίτης Μελενίκου, εθνομάρτυρας (20^{ος} αιώνας), 10) Δημήτριος Καλλίμαχος, εκ Καλλιπόλεως (19^{ος} αιώνας), 11) Απόστολος Τρύφωνος, εκ Κριθίας (19^{ος} αιώνας).

Ο τελευταίος Μητροπολίτης Καλλιπόλεως και Μαδύτου κατά την απορφάνεψη (1923) της επαρχίας του υπήρξε ο Κωνσταντίνος Κοϊδάκης (1912-1924), μετέπειτα Πλωμαρίου, ενώ σήμερα Μητροπολίτης Καλλιουπόλεως και Μαδύτου είναι ο Σεβασμιώτατος κ. Στέφανος (Ντινίδης), Πρωτοσυγκελλεύων των Πατριαρχείων.

ΥΓ.: Ο Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Καλλιουπόλεως και Μαδύτου κ. Στέφανος έλκει την εκ μητρός καταγωγή του από τη Μαρώνεια του Ν. Ροδόπης.